

Eerde – BLWG-excursie 12 september 2020

Margriet Bekking & Erwin Goutbeek

Na twee eerdere afgelastingen, eerst wegens zware storm en vervolgens door de uitbraak van COVID-19, kon zaterdag 12 september de excursie naar Landgoed Eerde doorgang vinden.

Deelnemers: Margriet Bekking, Guido Berger, Erik van Dijk, Wim de Groot, Erwin Goutbeek, Jeannette den Herder, Marcel Hospers, Henk-Jan van der Kolk, Rob Martens, Anita Riemersma, Michiel van Ruth, Laurens Sparrius, Harold Timmans, Joke van Valkenburg, Lukas Verboom, Maaïke Vervoort, Bertus Webbink.

Het landgoed Eerde, bij Ommen, bestaat uit een 18de-eeuws kasteel, gelegen in een Engels landschapspark, met daaromheen bos met onder andere oude eiken, beuken en douglassparren. Het is in eigendom van Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer. Zij gaven ons toestemming om de terreinen te bezoeken, waarvoor onze dank.

Korstmossen

We starten in een oud bosperceel. Er staan zeer dikke aftakelende beuken, dus we verwachten een rijke oogst aan zeldzame soorten, ook al vanwege een aantal specialisten onder ons. In verspreide subgroepjes worden de beukenstammen gescand op bijzonderheden. Ook de liggende stammen worden nauwlettend geïnspecteerd. En inderdaad, het zou een 'topdag' worden. Al snel wordt de maleboskorst (*Lecanactis abietina*) gevonden; maleboskorst is hier beslist niet zeldzaam op de oude bomen. We treffen nog meer zeldzame soorten, zoals: boommoogje (*Micarea peliocarpa*), bruin olievlekje (*Porina leptalea*), de nieuwkomer rommelig olievlekje (*Porina byssophila*, pas sinds 2001 in NL vastgesteld), glad- en open speldenkussentje (*Pertusaria leioplaca* en *P. hymeneae*) en gewoon boomzonnetje (*Athallia pyracea*).

Okerbruin schriftmos (*Zwackhia viridis*). Foto: Erwin Goutbeek.

Bestorming van kasteel Eerde door de BLWG. Foto: Erwin Goutbeek.

Spectaculair is de derde vondst van bosknoopjeskorst (*Bacidia circumspecta*). Bosknoopjeskorst werd jarenlang als 'verdwenen' beschouwd maar recent weer opgedoken in Noord-Holland, en nu dus in Overijssel. Ook werd het okerbruin schriftmos (*Zwackhia viridis*) op één oude beuk gevonden; de vierde groeiplek in Nederland. Vermeldenswaard is verder de vondst van enkele parasieten op korstmossen, zoals: *Taeniolella punctata* (op *Graphis scripta*), *Nectriopsis micareae* en *Arthonia apotheciorum*, alle zeer zeldzame soorten. De eerste twee zijn nieuw voor Overijssel.

Het bosperceel dat we bekijken, bestaat uit afwisselend eiken, beuken maar ook naaldbomen,

zoals douglasspar. Op de boomvoeten van de dikke douglasstammen staat douglasdruppelkorst (*Fellhanera ochracea*), die opvalt door de metaalgroene kleur. En met heel veel moeite vinden we het groot dooiermos (*Xanthoria parietina*). In Nederland een zeer algemene soort maar hier, door de afwezigheid van stikstofrijke lucht, een zeldzaamheid.

Na deze overdosis aan bijzonderheden begeven we ons naar het kasteel Eerde. Wandelend langs het fietspad noteren we nog ananaskorst (*Pertusaria amara*), die zoals de wetenschappelijke naam al zegt, een bittere 'nasmaak' heeft.

Het terrein van kasteel Eerde is normaal afgesloten. Maar speciaal voor ons wordt de toegangs-

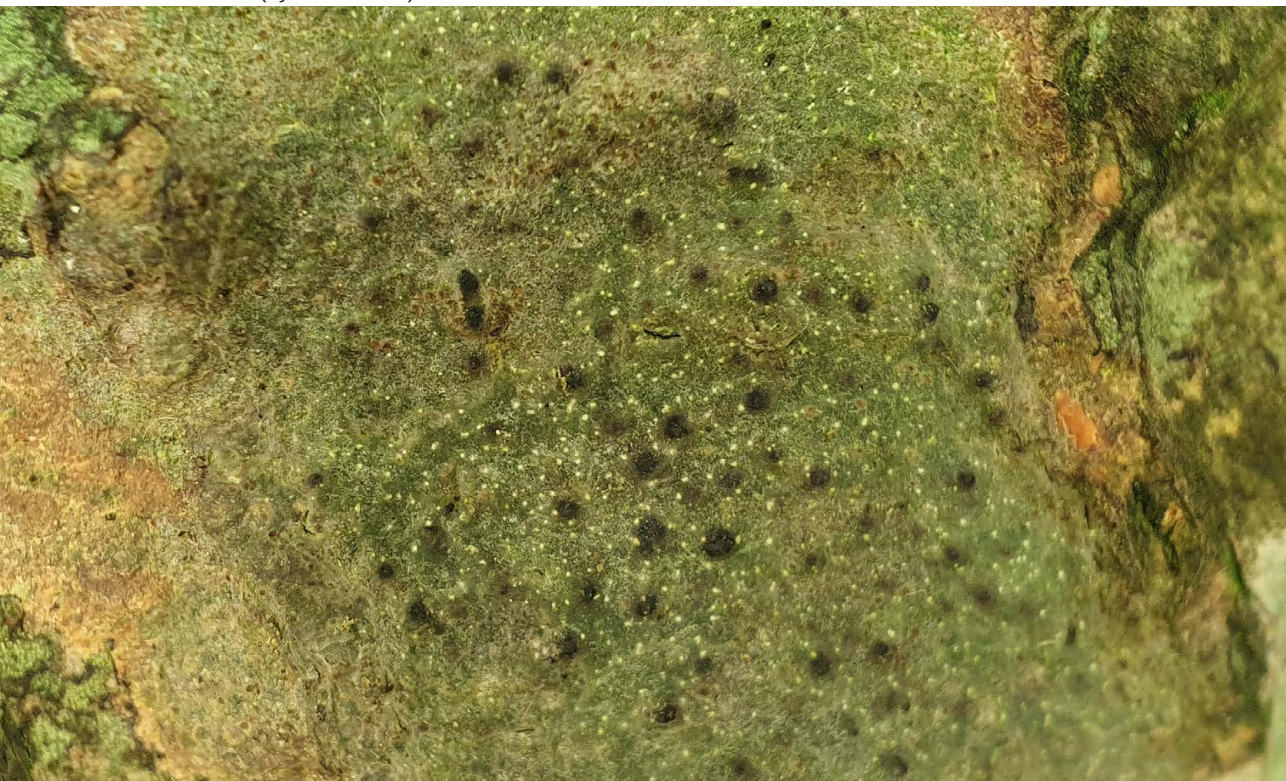
Boomsnuffelaars. Foto: Erwin Goutbeek.

Kasteel Eerde, onderzoek van een grachtmuur. Foto: Margriet Bekking.

Beukenknikker (*Pyrenula nitida*). Foto: Erwin Goutbeek.

Close-up van enkele watertandende muuronderzoekers. Foto: Margriet Bekking.

poort naar het kasteel geopend. Een weelderig met korstmossen begroeide slotgrachtmuur doemt op. Watertandend staat een heel rijtje lichenologen met loepjes gebogen over de dekzandstenen. Ook hier worden vele bijzonderheden gevonden zoals metaalsteenschubje (*Acaro-*

spora veronensis), gewone granietkorst (*Lecidea fuscoatra*) en grafstrontjesmos (*Monerolechia badia*) Op de kasteelmuur zien we kerkmosterdkorst (*Leproplaca chrysodeta*), de eerste vondst in Overijssel.

Tabel 1. Aangetroffen Rode Lijstsoorten.

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Rode Lijst & zeldzaamheid
Beukenknikker	<i>Pyrenula nitida</i>	GE - zzz
Beukenvlekje	<i>Arthonia didyma</i>	KW - zzz
Bosknoopjeskorst	<i>Bacidia circumspecta</i>	'verdwenen uit NL'
Bruin boomspijkertje	<i>Calicium salicinum</i>	KW - zzz
Bruin olievlekje	<i>Porina leptalea</i>	GE - zzz
Douglasdruppelkorst	<i>Fellhanera ochracea</i>	GE - zzz
Glad speldenkussentje	<i>Pertusaria leioplaca</i>	KW - zz
Gauwe runenkorst	<i>Enterographa crassa</i>	KW - zz
Groen schorssteeltje	<i>Chaenotheca brachypoda</i>	GE - zzz
Kerkmosterdkorst	<i>Leproplaca chrysodeta</i>	KW - zz
Klein schorssteeltje	<i>Chaenotheca chlorella</i>	GE - zzz
Okerbruin schriftmos	<i>Zwackhia viridis</i>	GE - zzz
Open speldenkussentje	<i>Pertusaria hymenea</i>	KW - zzz

Links: Grauwe runenkorst (*Enterographa crassa*). Rechts: Bruin boomspijkertje (*Calicium salicinum*). Foto's: Erwin Goutbeek.

Steeloogje (*Micarea misella*). Foto: Erwin Goutbeek.

Naast het kasteel bevindt zich een boomgaard met oude fruitbomen. We laten onze lichtloepen schijnen op bruin boomspijkertje (*Calicium salicinum*); slechts van enkele vindplaatsen in Nederland bekend. Het minder zeldzame groen boomspijkertje (*Calicium viride*) staat er ook. Voorts worden geel en roestbruin schorssteeltje (*Chaenotheca chrysocephala* resp. *C. ferruginea*) op stammen van fruitbomen aangetroffen.

Dé kers op de taart van deze excursie blijkt een oude breed uitgegroeide beukenhaag te zijn aan de buitenste rand van de boomgaard. Vanuit het binnenste van de haag komen enthousiaste geluiden. Er huist een grote populatie van de beukenknikker (*Pyrenula nitida*); misschien wel de grootste groeiplaats in Nederland. Bovendien vinden we beukenvlekje (*Arthonia didyma*), grauwe runenkorst (*Enterographa crassa*) en zwart schriftmos (*Arthonia atra*).

De terugweg gaat via een aftakelende eikenlaan. Enkele staande boomlijken leveren nog meer leuke coniocarpen op: grijs, groen, stoffig en klein schorssteeltje (resp. *Chaenotheca trichialis*, *C. brachypoda*, *C. stemonea* en *C. chlorella*). Ook vals boomspijkertje (*Mycocalicium subtile*) treffen we hier.

Muuraanbidster. Foto: Erwin Goutbeek.

Mossen

Aan blad- en levermossen worden in het bos vooral algemene bossoorten genoteerd; fraai haarmos (*Polytrichum formosum*) is er dominant, maar ook gewoon thujamos (*Thuidium tamariscinum*), kussentjesmos (*Leucobryum glaucum*), knikkend palmpjesmos (*Isoetecium myosuroides*) en geklauwd pronkmos (*Herzogiella seligeri*) staan er. Op een rottende stobbe groeit volop neptunusmos (*Lepidozia reptans*). Een doodhoutspecialist in oude bossen is krulbladmos (*Nowellia curvifolia*). Deze soort is bij een eerdere inspectie wel gevonden, maar tijdens deze excursie wordt het niet waargenomen. Bij het kasteel zien we tussen de bestrating van de oprit de opvallende blauwgroene rozetjes van zowel gewoon als klein landvorkje (*Riccia glauca* en *R. sorocarpa*). Onder de trappen van het bordes voor het kasteel ontdekken we het minuscule voegenmos (*Gyroweisia tenuis*) op de vochtige bakstenen.

We kunnen terugkijken op een bijzonder geslaagde excursie met een aantal spectaculaire vondsten, met bijna 190 soorten mossen en korstmossen, waaronder 13 korstmossoorten die op de Rode Lijst staan (Tabel 1).

Auteursgegevens

Margriet Bekking, Oss
 margrietbekking@gmail.com
 Erwin Goutbeek, Dalfsen
 erwin.goutbeek@hetnet.nl

Abstract

The bryological and lichenological excursion to Eerde in 2020

During a BLWG-excursion to the estate Eerde, near Ommen, and its surrounding woods, a great number of rare lichens were found. *Lecanactis abietina*, a speciality on old beech trees, is not a rare species here. Furthermore, we found several *Micarea* and *Porina* species, of which *P. byssophila* is only known in the Netherlands since 2001. *Bacidia circumspecta* was supposed to be extinct in the Netherlands, so we were delighted to discover here a second recent locality in our country.

In the orchard we found several coniocarps; the rarest one is *Calicium salicinum*. Inspection of an old beech hedge that surrounds the orchard brought some pleasant surprises: inside this hedge we saw many populations of *Pyrenula nitida*, *Arthonia didyma*, *Enterographa crassa*, *Pseudoschismatomma rufescens*, *Arthonia atra*. To put it in a nutshell: the excursion to the Eerde estate and its surrounding old forest was highly successful.